

Masterplan Asbest

Een integrale en proactieve aanpak

Het masterplan is opgezet met als doel het overkoepelende kader en een koers te schetsen voor een integrale en proactieve aanpak van asbest in de gemeente Hof van Twente.

Inhoudsopgave

	Voorwoord	5
1.	Inleiding	7
1.1	Doelstelling	7
1.2	Focus	7
1.3	Integrale aanpak	7
1.4	Afbakening	8
1.5	Wetgeving	8
1.6	Looptijd	8
2.	Lessons learned	9
2.1	Regelingen tot nu toe	9
2.2	Kennispunt	9
3.	Omvang asbestproblematiek Hof van Twente	10
3.1	Bodem	10
3.2	Daken	10
3.3	Kernen	11
3.4	Platteland	11
3.5	Overzicht	11
4.	Wat gaan we doen?	12
4.1	Uitgangspunten uitwerking meerjarenprogramma	12
4.2	Kaders voor de aanpak in de kernen	13
4.3	Kaders voor de aanpak in het landelijk gebied	14
5.	Samenwerking	15
5.1	Samenwerking provincie, Hof van Twente en omliggende gemeenten	15
5.2	Gezamenlijke lobby	15
5.3	Partners	15
6.	Wie betaalt mee?	16
6.1	Rijksoverheid	16
6.2	Provincie	16
6.3	Gemeente	16
6.4	Overige partijen	17
6.5	Overzicht	17
7.	Organisatie	18
7.1	Overlegstructuren	18
7.2	Personele inzet	18
7.3	Handhaving	18
7.4	Risico's en onzekerheden	18
7.5	Monitoring en evaluatie	18
8.	Communicatie en implementatie	19
Bijlage 1	Asbestbodemsaneringsopgave 2016-2022	20
Bijlage 2	Financieel overzicht masterplan asbest 2017-2024	24

Sanering van de woonwijk 't Gijmink, gezien vanuit de lucht

Voorwoord

“ *Asbestverwijdering is een maatschappelijke opgave. Als gemeente investeren we fors in menskracht en middelen. Wij dagen we de Rijksoverheid, de provincie Overijssel, de waterschappen Vechtstromen en Rijn en IJssel, de woningbouwcorporaties en het bedrijfsleven uit om procesmatig en financieel te participeren in de integrale uitvoering. Ook eigenaren spreken we aan om (financieel) bij te dragen aan de oplossing.* ”

Harry Scholten
Wethouder gemeente Hof van Twente

Asbestbodemsanering in de bestaande woonwijk 't Gijmink

1. Inleiding

De sanering van de asbestbodemverontreinigingslocaties vormt, specifiek in de gemeente Hof van Twente en omliggende gemeenten (Wierden, Borne, Hellendoorn, Rijssen-Holten, Haaksbergen en Twenterand) een ernstig en langlopend vraagstuk. Deze omgeving is uniek in Nederland. Grote hoeveelheden productieafval van asbestproducent Eternit uit Goor zijn in het milieu terecht gekomen. Daarnaast is asbest, net als elders in Nederland, in het milieu terecht gekomen door veelvuldige toepassing als brandwerend en goedkoop isolatie- en bouw materiaal.

De uitvoering van de sanering van asbestwegen en asbestbodemverontreinigingslocaties is gestart rond 2001. Inmiddels zijn al veel asbestwegen en locaties gesaneerd of worden nu gesaneerd. Dit masterplan is opgezet met als doel het overkoepelende kader en een koers te schetsen voor de asbestsanering in de gemeente Hof van Twente.

1.1 Doelstelling

Het realiseren van een asbestarme gemeente door een integrale, proactieve, programmatische aanpak met prioritering van het asbestvraagstuk. De markt, de wetgeving, en onze bedrijven en inwoners zijn volop in beweging. Daarom is een document nodig dat de kaders op hoofdlijnen beschrijft en is vastgesteld door de raad. Het masterplan wordt in de vorm van een meerjarenprogramma op een flexibele manier door het college uitgewerkt.

1.2 Focus

De focus in dit masterplan ligt enerzijds op het identificeren en saneren van risicovolle locaties, waar de combinatie van asbestbodemverontreiniging en functie leidt tot onaanvaardbare gezondheidsrisico's. In overleg met de GGD zijn de meest risicovolle functies in risico-categorieën ingedeeld. Locaties waar mensen en specifiek kinderen in contact kunnen komen met de asbestbodemverontreiniging, zoals speelplaatsen en tuinen vormen de meest risicovolle categorie.

Anderzijds willen we locaties saneren waar sprake is van ruimtelijke of maatschappelijke dynamiek en waar de asbestbodemsanering kan worden gecombineerd met asbestdakenverwijdering, ruimtelijke opgaven of andere maatschappelijke thema's (verduurzaming, energietransitie). Dit zijn de zogenaamde koppellocaties.

1.3 Integrale aanpak

Bij een zo grote opgave als de asbestproblematiek past geen sectorale aanpak, maar een integrale. Dit betekent dat we de aanpak van asbest in de bodem in elk geval combineren met het verwijderen van asbest van daken. Bij voorkeur vindt er ook nog een combinatie plaats met andere opgaves bijvoorbeeld op het vlak van ruimtelijke ontwikkeling of milieu. Zowel in aanpak als in beleidsinstrumentarium moet de integrale aanpak geborgd zijn.

Asbest staat nadrukkelijk op de agenda (lokaal én landelijk) door het komende verbod op asbestdaken per 2024 en de resterende bodemsaneringsopgave inclusief de afronding van de Saneringsregeling asbestwegen. Ook de komst van de Omgevingswet en de verschuiving van wettelijke taken van het rijk en provincie naar de gemeenten spelen een belangrijke rol.

Juist deze brede doelstelling zal de provincie aanspreken. Het sluit aan bij haar kerntaken van duurzame ruimtelijke ontwikkeling, milieu en vitaal platteland en vormt daarom een goede aanleiding om een bijdrage te leveren aan de uitvoering van dit plan. De gemeente gaat hierover graag in gesprek met provincie, maar ook met de Rijksoverheid en andere stakeholders, zoals het waterschap, landgoederen en de woningbouwcorporaties. Het bezoek van de Tweede Kamercommissie op 1 februari 2016 heeft zelfs het nationaal belang onderstreept. Het heeft opgeleverd dat de Kamer de ontwikkelingen in Hof van Twente nauwlettend zal volgen. Het gedeeld eigenaarschap van het brede asbestprobleem is benadrukt.

Beleidsdoel college

Het College van B en W wil de verschillende beleidsdoelen (economie, sterke agrarische sector, duurzaamheid) in samenhang uitvoeren; de gemeente streeft een verbinding na tussen de verschillende beleidsterreinen. Die beleidsterreinen zijn: gezondheid en milieu, leefbaarheid, waarde onroerend goed, economie en duurzaamheid, erventransitie, sociale vitaliteit in wijken en op erven én ruimtelijke kwaliteit. De uitvoering van die beleidsdoelen moet bovendien kostenefficiënt gebeuren.

1.4 Afbakening

Het masterplan heeft alleen betrekking op asbest in bodem en op uitpandig asbest. Het heeft geen betrekking op asbest onder een duurzaam verharde openbare weg, asbest binnenhuis of asbesthoudende leidingen zoals waterleidingen en riolering. Asbest in de bodem en bij uitpandige toepassing heeft namelijk een directe relatie met de algehele volksgezondheid. Inpandige toepassing van asbest heeft dat niet doordat er veel minder verwerking optreedt. Leidingen van het waterschap en de gemeente worden via het reguliere onderhoudsprotocol en vervangingsfrequentie aangepakt waardoor het niet zinvol is dit mee te nemen in het masterplan. Van de duurzaam afgedekte wegen zijn slechts beperkt gegevens bekend. Om financiële redenen wordt de sanering van deze wegen pas uitgevoerd bij reconstructies van de weg en of het riool. De meerkosten komen ten laste van het project. In voorkomende gevallen wordt een integrale, economische en financiële afweging gemaakt of de sanering van een duurzaam afgedekte weg niet eerder, maar in combinatie met bodem- of daksanering, aangepakt moet worden.

1.5 Wetgeving

De wetgeving en de wijzigingen daarvan worden op de voet gevolgd. Bij aanpassingen en voorgenomen besluiten wordt hier een impactinschatting gemaakt en vindt een doorvertaling naar de doelen van het masterplan plaats. Mochten zich wijzigingen voordoen die niet verenigbaar zijn met deze doelen dan zullen vervolgstappen genomen worden.

1.6 Looptijd

De looptijd van het masterplan is van 2017 tot 1 januari 2024. In 2016-2017 is er een aanloopperiode geweest en zijn de eerste pilot initiatieven ontplooid zoals de koppelpilot asbestdaken in 't Gijmink.

2. Lessons learned

De aanpak van de asbestproblematiek speelt actief sinds het jaar 2000. Destijds is het ministerie van VROM gestart met de eerste fase sanering asbestwegen. Direct na de herindeling van de gemeente Hof van Twente openbaarde zich het asbestprobleem in de bodem van de nieuwbouwwijk De Hogenkamp in Goor. Naar aanleiding hiervan heeft de onafhankelijke onderzoekscommissie onder leiding van [REDACTED] [REDACTED] n opdracht van de gemeenteraad onderzocht wat de ernst, aard en omvang van de asbestproblematiek is. Ook zijn aanbevelingen gedaan voor procesmatige aanpassingen bij de gemeente Hof van Twente. Deze aanbevelingen zijn in 2003 uitgebracht, overgenomen en geïmplementeerd.

2.1 Regelingen tot nu toe

Tot nu toe heeft het rijk drie saneringsregelingen asbestwegen geïnitieerd. De eerste regeling ging voornamelijk over het afdekken van doorgaande wegen met asfalt. De latere regelingen zijn gericht op particulieren waarbij erven, paden en aanliggende tuinen worden ontgraven. De grond wordt afgevoerd en het perceel wordt voorzien van nieuwe grond om contactrisico's te vermijden.

De gemeente heeft vijf convenanten met de provincie gesloten over bodemsanering. Los daarvan zijn overeenkomsten gesloten voor omvangrijke saneringen die zijn uitgevoerd in de woonwijken De Hogenkamp en 't Gijmink in Goor.

Daarnaast zijn er diverse provinciale en landelijke regelingen in het leven geroepen voor asbestsanering op individuele basis of kleine schaal:

- bedrijvenregeling;
- subsidieregeling fiscale stimuleringsmaatregelen voor (agrarische) bedrijven voor verduurzaming (MIA/VAMIL);
- particuliere en private initiatieven;
- regeling asbest van het dak zonnepanelen erop;
- project asbest van het bedrijfsdak;
- provinciale subsidieregeling voor particulieren en agrariërs in het leven geroepen om de verwijdering van asbest te stimuleren.

Hierbij zijn al vele locaties onderzocht en gesaneerd. Gezondheidsrisico's zijn weggenomen en verdere ontwikkeling van de locatie is mogelijk gemaakt.

2.2 Kennispunt

Hof van Twente heeft het imago van 'asbestgemeente' en wil dit ombuigen door een proactieve aanpak van het asbestprobleem. De gemeente wil staan voor haar kwaliteiten: een mooie gemeente waarin het loont om te investeren. Een koploper in de provincie Overijssel in asbestaanpak en een gemeente met een landelijke voorbeeldfunctie voor andere gemeenten.

De gemeente heeft de ambitie om als kennispunt te fungeren. Een kennispunt voor het verstrekken van informatie, zowel naar andere overheden als naar inwoners en bedrijven. Het betekent niet dat wij alle kennis zelf moeten uitgeven door middel van brochures maar vooral goed moeten ontsluiten en digitaal beschikbaar moeten stellen. Strategische samenwerkingen aangaan is daarbij een uitstekend middel.

3. Omvang asbestproblematiek Hof van Twente

De gemeente Hof van Twente heeft van alle gemeenten in Nederland het meest te maken met asbestproblematiek. Dit is nadelig voor Hof van Twente uit oogpunt van gezondheid, toerisme en imago. Ook economisch is het nadelig. Nieuwe bedrijven kiezen vanwege de asbestproblematiek mogelijk eerder voor een andere gemeente. Maar ook de huidige eigenaren van erven worden geconfronteerd met het asbestvraagstuk bij doorontwikkeling van hun erf.

Bij het asbestvraagstuk maken we het volgende onderscheid:

- Asbest in de bodem óf asbest op daken
- Asbest aanwezig op het platteland/landelijk gebied óf in de kernen

3.1 Bodem

In de gemeente Hof van Twente is de resterende bodemsaneringsopgave zeer indicatief geraamd tussen de 0,5 en 1,3 miljoen m³ asbest verontreinigde grond. Dit is binnen de kernen gebaseerd op basis van de kans, bouwjaar en de voorbeeldgegevens van wijk 't Gijmink in Goor.

Voor de periode tot 2023 heeft de staatssecretaris van I&M een bedrag van 38 miljoen euro ter beschikking gesteld voor de aanpak van de meest urgente bodemsaneringsgevallen binnen de gemeente Hof van Twente en omliggende gemeenten (Rijssen-Holten, Hellendoorn, Twenterand, Wierden, Borne, Haaksbergen). Voor dit bedrag kan globaal 70 hectare aan wijken onderzocht worden en 33 hectare worden gesaneerd.

Verder zijn bodemverontreinigingen bekend in 26 gemeentelijke bermen en 464 restverontreinigingen op gemeentelijke percelen. Restverontreinigingen zijn verontreinigingen die na een sanering zijn achtergebleven. Dit is vaak het geval onder duurzame verhardingen of bij eigendomsgrenzen. Ook op niet-gemeentelijke percelen zijn restverontreinigingen in de bodem aanwezig. Het exacte aantal en de risico's zijn op dit moment niet inzichtelijk.

3.2 Daken

Ten tijde van de gemeentelijke herindeling hebben wij verdachte asbestdaken geïnventariseerd. Op basis hiervan wordt de oppervlakte van asbesthoudende daken binnen de hele gemeente op circa 93 hectare geschat, verdeeld over ongeveer 1.000 adressen. 80 % van deze oppervlakte betreft agrarische bebouwing.

Belangrijk hierbij is dat het alleen over de hoofdgebouwen gaat en niet over kleine bijgebouwen in particuliere tuinen. De asbestdaken kunnen onderverdeeld worden in daken van woningen, van bedrijven (inclusief bedrijfswoningen) en van agrarische gebouwen (met of zonder woongedeelte).

In dit plan gaan we ervan uit dat alle niet-agrarische woningen in het stedelijk gebied staan. En dat niet-agrarische bedrijven op een bedrijfsterrein óf binnen de bebouwde kom staan. We gaan er ook vanuit dat alle agrarische bedrijven en agrarische woningen buiten de bebouwde kom gevestigd zijn.

3.3 Kernen

De kernen worden gekarakteriseerd door een grote hoeveelheid adressen, veel kleinere en vaak moeilijk toegankelijke bebouwing, grote diversiteit, grotere risico's voor de volksgezondheid en grotere vervolgschade bij brand van asbestdaken. Mede doordat we met veel partijen afspraken moeten maken, liggen de eenheidsprijzen voor asbestsanering van daken per vierkante meter hier hoger. Binnenstedelijke asbestverwijdering van daken is erg belangrijk want het neemt grotere gezondheidsrisico's en maatschappelijke vervolgschades weg.

3.4 Platteland

Het landelijk gebied (platteland) wordt gekarakteriseerd als een omgeving met veel ruimte, vaak een agrarische oorsprong en grotere oppervlaktes per object. De eenheidsprijs voor asbestsanering van daken ligt hier een stuk gunstiger. Daartegenover staat dat de absolute kosten per probleemeigenaar hoger liggen. Daarnaast liggen er met name op erven kansen op stapeling van meerdere doelen, als: economie, vitaliteit, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.

3.5 Overzicht

In onderstaand overzicht staat beknopt de verwachte asbestopgave weergegeven. De asbestopgave bij in pandig asbest en wegen is niet bekend. Verwijderen van in pandig asbest komt voor rekening van de eigenaar van het pand. De kosten van de sanering van wegen worden meegenomen bij de renovatieprojecten van de wegen.

Onderdeel	Omvang ruimtelijk	Omvang financieel (in €)
Asbest verontreinigde grond	0,5 – 1,3 miljoen m ³ (indicatief)	65 - 146 miljoen
Asbesthoudende daken	Platteland: 75,1 ha (incl. VAB) Kernen: 18,1 ha (1.000 adressen, excl. kleine bijbouwen)	49 miljoen

Verdachte asbestdaken

4. Wat gaan we doen?

Het masterplan wordt op hoofdlijnen uitgewerkt in een meerjarenprogramma. Dit programma is gebaseerd op onze visie dat prioritering en fasering het meest recht doen aan een juiste aanpak van de asbestuitdaging. Jaarlijks werken we het programma uit in pilots en projecten.

4.1 Uitgangspunten uitwerking meerjarenprogramma

- *Focus ligt op het verwijderen (saneren) op basis van stimuleringsmaatregelen*

De gemeente Hof van Twente heeft de ambitie om de koppositie in Twente in te nemen en is bereid leiding te geven aan een projectteam met vertegenwoordigers uit diverse betrokken organisaties, zoals provincie, rijk, corporaties et cetera. De focus ligt op: saneren op basis van vrijwilligheid ondersteund door bijvoorbeeld deskundig advies en zo mogelijk middelen. Op deze manier ontstaan netwerken en samenwerkingsverbanden om tot actie over te gaan. De handhavingsopgave na januari 2024 staat hiermee minder centraal.

- *Risico's volksgezondheid hebben hoge prioriteit*

Geheel in lijn met de primaire doelstelling van de gezamenlijke overheden wordt de prioriteit gelegd bij locaties met grote risico's voor de volksgezondheid. Daarmee wordt bedoeld dat er prioriteit wordt gegeven aan locaties waar veel groepen mensen verblijven en waar de kans op verspreiding van asbestvezels het grootst is. De GGD is gevraagd mee te denken in de prioritering van de aanpak en de communicatie.

- *Gebiedsgerichte aanpak*

Volgens ons is een gebiedsgerichte benadering de sleutel tot een succesvolle aanpak. In een gebiedsgerichte benadering komen vaak vergelijkbare problemen naar voren. Door deze problemen in gezamenlijkheid aan te pakken ontstaan voordelen door schaalvergroting en gedeelde lasten. Ook koppelkansen zijn het grootst bij een ruimtelijke samenhang.

- *Integrale aanpak van de asbestproblematiek is cruciaal*

De gemeente Hof van Twente zet in op een asbestarme en vitale gemeente. De integrale aanpak is wat ons betreft de enige oplossingsrichting die op de langere termijn een definitieve oplossing biedt. Gemeente Hof van Twente moet een asbestvrije (= asbestarme) gemeente worden, waarbij gekeken wordt naar koppelkansen met de speerpunten: vitaliteit, economie en duurzaamheid. De integrale aanpak versterkt de urgentie; die wordt immers niet alleen bepaald door sectorale asbestdoelen, maar ook door andere sociaaleconomische uitdagingen in wijken en op erven.

- *Asbestdakenverwijdering is een maatschappelijk probleem*

Wij zien de verwijdering van asbestdaken als een maatschappelijk probleem en niet

enkel als een eigenaarsprobleem. Wij handelen vanuit de gedachte dat de verschillende overheden zich mede verantwoordelijk voelen voor de verwijdering. Daarom pleiten wij bij de provinciale en Rijksoverheid voor een kostendekkende subsidie voor de verwijdering van het asbestdak. Hier richt de lobby zich onder andere op (zie hoofdstuk 5.2). Dit standpunt wordt nog niet gedeeld door de provincie en het rijk maar geldt wel als blijvend uitgangspunt in onze uitwerking van het masterplan.

- *Grootste deel asbestbodempgeld in Hof van Twente besteden*

De staatssecretaris van I&M heeft bodempgelden voor de periode tot 2023 ter beschikking gesteld voor de aanpak van de meest urgente bodemsaneringsgevallen binnen de gemeente Hof van Twente en omliggende gemeenten. Wij hebben in samspraak met de provincie en de omliggende gemeenten geconcludeerd dat de asbestbodem problemen voornamelijk in de gemeente Hof van Twente spelen. Dat rechtvaardigt het uitgangspunt dat een groot deel van de middelen binnen deze gemeente ingezet gaan worden. In veel gevallen vraagt dit eveneens een gemeentelijke bijdrage van ongeveer 10 %. Dit is doorgerekend in het financiële kader in paragraaf 6.5.

De problematiek is in bijlage 1 nauwkeurig in beeld gebracht en gekoppeld aan een integrale, planmatige en meerjarige saneringsaanpak.

Wethouder Scholten:

“Asbestverwijdering is een maatschappelijke opgave. Als gemeente investeren we fors in menskracht en middelen. Wij dagen we de Rijksoverheid, de provincie Overijssel, de waterschappen Vechtstromen en Rijn en IJssel, de woningbouwcorporaties en het bedrijfsleven uit om procesmatig en financieel te participeren in de integrale uitvoering. Ook eigenaren spreken we aan om (financieel) bij te dragen aan de oplossing.”

4.2 Kaders voor de aanpak in de kernen

- *Asbesthoudende daken*

Stimuleren van de verwijdering van asbesthoudende daken door het verstrekken van premies voor asbestverwijdering. Ondersteuning door gebruik te maken van asbestcoaches. De ambitie is met mede-overheden te komen tot een kostendekkende verwijdering van de asbesthoudende daken en verwijdering van alle asbestdaken voor de ingang van het asbestdakenverbod (1 januari 2024).

- *Wave door de wijk*

Aanpak van de risicovolle bodemlocaties met asbest en deze te koppelen aan de asbestdakenopgave en vice versa. Dus in één beweging alle asbestdaken en asbestbodem opgaven aan pakken.

- *Gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed: inventariseren en saneren*

De gemeente geeft het goede voorbeeld door haar eigen gebouwen op asbest te inventariseren en asbesthoudende daken tijdig te saneren. De gemeente gaat eigenaren van maatschappelijk vastgoed actief benaderen om hen te bewegen asbesthoudende daken te inventariseren en te saneren.

4.3 **Kaders voor de aanpak in het landelijk gebied**

- *Voormalige agrarische bebouwing zonder vervolgfunctie*

Het gaat hier voornamelijk om gestopte agrariërs met leegstaande stallen en schuren. Deze groep eigenaren is het moeilijkst te bereiken en te activeren. Zij hebben niet regelmatig contact met de gemeente. Ook worden er geen opbrengsten op het erf gegenereerd. Daardoor levert deze groep de grootste zorgen op. Wij zetten in op sloop van agrarische bebouwing die geen functie heeft of krijgt maar wel voorzien is van een asbesthoudend dak. Dit type bebouwing is gevoelig voor verloedering en voor ongewenst gebruik. Volledige sloop is goedkoper dan dakvernieuwing. Door een actieve benadering en onder andere (verhandelbare) sloopvouchers willen we sloop aantrekkelijk maken.

- *Voormalige agrarische bebouwing zonder agrarische vervolgfunctie*

Het gaat hier voornamelijk om erven waarbij de stallen en schuren een nieuwe invulling zullen krijgen. We willen een vervolgfunctie van de bebouwing mogelijk maken door asbestdakensanering te stimuleren met een premie. De ambitie is te komen tot een kostendekkende verwijdering van de asbesthoudende daken en verwijdering van alle asbestdaken vóór de ingang van het asbestdakenverbod per 1 januari 2024.

- *Asbest in blijvende agrarische bebouwing*

Dit zijn gezonde agrarische bedrijven met voldoende toekomstperspectief. Het behouden van de functie van de bebouwing willen we mogelijk maken door asbestdakensanering te stimuleren met een premie. De ambitie is te komen tot een kostendekkende verwijdering van de asbesthoudende daken en verwijdering van alle asbestdaken voor de ingang van het asbestdakenverbod. Voor deze groep ondernemers zetten wij daarbij in op kansen voor verduurzaming van de opstallen en op het energieonafhankelijk maken van het bedrijf.

- *Bodem buitengebied*

Bij de aanpak van de asbestdaken hoort ook de integrale aanpak van asbestverwijdering. In bovengenoemde gevallen wordt ook nadrukkelijk gekeken naar koppelkansen en aanpak van bodemverontreiniging. Het doel moet zijn om een erf toekomstbestendig te maken. Dat betekent grond zonder asbest of andere milieuverontreiniging, asbestvrije, duurzame gebouwen, functionele gebouwen, voorzien van glasvezel en ruimtelijk goed ingepast.

5. Samenwerking

De asbestproblematiek staat nadrukkelijk op de landelijke politieke agenda. Ook in Twente is er uiteraard aandacht voor dit onderwerp. Het is van belang dat nu al actie wordt ondernomen om de gevaren voor de volksgezondheid zo snel en zo goed mogelijk te reduceren.

Er vindt regionaal een aantal keer per jaar een bestuurlijk (en tevens ambtelijk) overleg Belangenbehartiging plaats waarin de belangrijke lobbydossiers met de daarbij behorende strategie in Twente worden besproken.

Burgemeester drs. H.A.M. Nauta-van Moorsel MPM (gemeente Hof van Twente) is in Twente aangewezen als bestuurlijk (lobby)dossierhouder op het gebied van asbest.

5.1 Samenwerking provincie, Hof van Twente en omliggende gemeenten

Met de provincie en de omliggende gemeenten wordt intensief samengewerkt om tot een goede aanpak van de asbestbodemplaatlocaties te komen. Deze samenwerking vindt op ambtelijk en bestuurlijk niveau plaats. Daarbij worden ook de GGD en het waterschap betrokken. In bijlage 1 is de aanpak op hoofdlijnen van de asbestsaneringsopgave 2016-2022 opgenomen.

Met het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst tussen de provincie, Hof van Twente en omliggende gemeenten is hieraan gevolg gegeven.

5.2 Gezamenlijke lobby

Via een gezamenlijk lobbydocument van Twentse gemeenten worden de doelen gebundeld en periodiek geactualiseerd. Middels de lobby wordt geprobeerd om invloed uit te oefenen ten aanzien van de asbestaanpak. Er is een korte lijn met de lobbyist van Oost Nederland in Den Haag. Deze positioneert de gemeente waar nodig en waar mogelijk in de juiste omgeving en organiseert spreektijd voor onze bestuurders. Samen met de provincie worden de lobbyisten in Brussel in stelling gebracht op het asbestdossier om gemeenschappelijke doelen gerealiseerd te krijgen.

De volgende kernboodschappen staan vanuit regio Twente momenteel centraal:

- Integrale aanpak asbestproblematiek;
- Voortzetten bodemsaneringsopgave asbest;
- Voortzetten en uitbreiden van de subsidie voor het verwijderen van asbestdaken;
- Asbestsaneringsopgave m.b.t. vrijkomende agrarische bebouwing;
- Uitvoering handhaving asbestdakenverbod na 1 januari 2024.

5.3 Partners

Wij gaan actief samenwerken met andere partners en stakeholders. Op welke manier en wanneer is afhankelijk van het doel en de insteek van het voorliggende project en programma. Wij denken hierbij onder andere aan maatschappelijke partners als woningcorporaties, ondernemersverenigingen, buurtschappen, Landschap Overijssel, Landgoederen, LTO etc. Maar ook partijen als stichtingen die een algemeen belang dienen passend binnen deze opgave, het bedrijfsleven en financiers.

6. Wie betaalt mee?

Voor ons is het uitgangspunt dat alle partijen die betrokken zijn ook verantwoordelijkheid moeten dragen: eigenaren, woningcorporaties, gemeenten, provincie, Rijksoverheid en waterschap. Iedereen draagt bij, omdat iedereen een duidelijk aanwijsbaar belang heeft bij deze integrale aanpak!

Bij dit masterplan is een overzicht (bijlage 2) gevoegd waarin in grote lijnen de opgave is geschetst, de kosten per opgave en de dekking van de kosten. Het financiële overzicht is uitgewerkt voor de verschillende onderdelen, dekkingsmogelijkheden en weggezet in de jaren 2017 – 2024. Uitgangspunt is dat eigen middelen van de gemeente worden gefinancierd door partijen, zoals rijk en provincie. Dit uitgangspunt is nog geen gedeeld standpunt bij alle partijen. Wij verwachten van particulieren dat ook zij bijdragen in de kosten van de herinrichting van de tuinen en de asbestverwijdering en vervanging van daken.

6.1 Rijksoverheid

In het masterplan is uitgegaan van cofinanciering door het rijk en de provincie. Zo heeft het rijk € 38 miljoen ter beschikking gesteld aan de provincie voor asbestbodemsanering. De rijksregeling kent voor de verwijdering van asbestdaken in heel Nederland een beperkt budget van € 75 miljoen tot medio 2019 of zoveel eerder de middelen op zijn. Of de regeling wordt verlengd en onder welke voorwaarden nieuw budget beschikbaar wordt gesteld, is nog niet bekend.

6.2 Provincie

Voor de aanpak van de asbestbodemsaneringen verdeelt de provincie de € 38 miljoen in samenspraak met onze gemeente en de omliggende gemeenten. Voor het verwijderen van asbestdaken hanteert de provincie vooralsnog het standpunt alleen procesgeld beschikbaar te stellen. Ze wil niet bijdragen in de vorm van stimulering per vierkante meter verwijderd asbestdak. Wij verwachten voor de bodem- en dakensanering in totaal van de provincie een bijdrage van ruim €39 miljoen te krijgen. Hiervoor zijn beperkte toezeggingen gedaan. Per project of pilot zullen we afspraken maken over de werkelijke bijdrage.

6.3 Gemeente

In 2016 heeft de gemeenteraad, bij de vaststelling van de kadernota 2017, ingestemd met het instellen van de reserve integraal uitvoeringsplan asbestsanering. Hieruit kunnen de kosten tot en met 2021 worden gedekt. De resterende € 2,3 miljoen zal in de komende kadernota's voor 2022 - 2023 moeten worden meegenomen. Dan zal er eveneens beter zicht zijn op de daadwerkelijke cijfers, afspraken en omvang. Deze bijdrage doet recht aan de enorme opgave die er maatschappelijk gepleegd moet worden om het asbest uit de bodem en van de daken te krijgen.

6.4 Overige partijen

De overige partijen (woningcorporaties / waterschappen / bedrijven / particulieren / derden) met een asbestprobleem moeten de resterende kosten van circa € 50 miljoen voor hun rekening willen nemen. Dit betreffen kosten die gemaakt moeten worden voor bijvoorbeeld herinrichting van de tuin na een bodemsanering, resterende saneringskosten van daken, sloopkosten van opstallen en herstelkosten van gesaneerde daken. Hoewel deze kosten een meerwaarde voor het gebouw of erf opleveren, voorzien wij hier financieringsproblemen. Samen met deze partijen en de provincie zoeken wij naar mogelijkheden om deze problemen op te lossen. Wij denken daarbij onder andere aan financieringsmogelijkheden in de vorm van een energiebespaarlening, verkoop van bouwrechten, de verhuur van het dakoppervlakte voor energieopwekking of kostenbesparing op energie door het plaatsen van zonnepanelen.

6.5 Overzicht

Het bijgevoegde financieel overzicht (bijlage 2) bevat een indicatie van kosten. Immers niet alle opgenomen bijdragen voor uitvoering van het masterplan zijn toegezegd. Ook zijn de uiteindelijke bedragen afhankelijk van definitieve hoeveelheden, marktontwikkeling, onderhandeling, inventarisaties en andere variabelen. De uitvoering van het programma in projecten en pilots levert gegevens op over de geschatte kosten en werkelijke kosten. Deze informatie kan ertoe leiden dat geraamde budgetten herverdeeld moeten worden.

Hieronder een samenvatting van het financieel overzicht.

Participant	Totaal programma periode 2017-2024
Gemeente Hof van Twente	€ 8.290.000
Provincie Overijssel	€ 39.670.000
Rijksoverheid	€ 4.200.000
Woningcorporaties	€ 600.000
Bedrijven / particulieren / derden	€ 48.400.000
Waterschap	€ 200.000
TOTAAL (na correctie afronding)	€ 101.360.000

7. Organisatie

Het is van groot belang dat de gemeente Hof van Twente expliciet durft te investeren in het integraal oplossen van het asbestprobleem. De aanpak van asbest binnen de gestelde kaders en volgens de beschreven koers wordt als programma opgepakt onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de projectwethouder asbest.

7.1 Overlegstructuren

Overleg met de provincie en de omliggende gemeenten over de aanpak van asbest in de bodem vindt ongeveer elke twee maanden plaats. Met andere stakeholders zoals GGD, provincie, rijk en maatschappelijke verenigingen vindt periodiek overleg plaats over asbestaanpak. Afhankelijk van de aanleiding gaat dit overleg over daken of bodem. Hierbij wijzen wij telkens op het belang van een integrale aanpak. Daarnaast wordt per project, aanpak of pilot heel gericht gezocht naar overlegpartners om de integrale samenwerking vorm te geven en de deelname en het draagvlak optimaal te benutten.

7.2 Personele inzet

Om de ambitie van asbestarme gemeente in 2024 te kunnen realiseren zal extra formatie nodig zijn. Hiervoor wordt ook in de samenwerkingsovereenkomst met de provincie voorzien door vergoeding van ambtelijke inzet. Daarnaast zullen voor specifieke taken zoals coaching en/of extra inzet bij pieken externen worden ingehuurd. Dit betreft maximaal 15% van eigen middelen voor zover hierin in het masterplan niet voorzien is.

7.3 Handhaving

De uitvoering van het asbestvraagstuk kenmerkt zich primair door stimuleren en faciliteren en niet door handhaven en sanctioneren. Met communicatie willen we nut en noodzaak van asbestverwijdering delen. De informatie richt zich op gezondheid, waarde van onroerend goed en de wettelijke plicht dat asbestdaken voor 1 januari 2024 zijn verwijderd. Het moet daarnaast ook duidelijk zijn dat we gaan handhaven als de verwijderingsplicht niet wordt nageleefd.

7.4 Risico's en onzekerheden

Risico's op juridisch en of organisatorisch vlak kunnen we op voorhand niet uitsluiten. Andere wet- en regelgeving, kwesties met betrekking tot bevoegd gezag en politieke ontwikkelingen kunnen aanleiding geven tot aanpassing van het masterplan.

7.5 Monitoring en evaluatie

De voortgang van uitvoering van het masterplan loopt via de reguliere begrotingscycli. De programmatische aanpak wordt in 2019 geëvalueerd en kan leiden tot bijstelling van zowel het masterplan als het meerjarenprogramma. De uitkomsten van de aanpak worden gedeeld met partners en kunnen mogelijk landelijk worden uitgerold.

8. Communicatie en implementatie

Het is belangrijk dat we de uitgangspunten van dit masterplan onder de aandacht brengen van alle betrokkenen: Rijksoverheid en provincie maar ook onze inwoners, ondernemers en andere stakeholders. Zodat zij het belang zien van het gezamenlijk optrekken in dit vraagstuk. En iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt en bijdraagt aan de ambitie om te komen tot een asbest-arme gemeente in 2024! Goede communicatie is hierbij essentieel. In een communicatieplan zullen we de communicatiedoelen vastleggen en beschrijven hoe we in gesprek gaan met de verschillende doelgroepen. Het doel is bewustwording en deelname van de betrokkenen te krijgen.

Een groot programma als dit start nooit vanzelf. En de gemeente kan een dergelijke klus ook niet alleen klaren. Dit vraagt inzet van alle betrokkenen en voldoende (personele) capaciteit van de gemeente. Om de inzet van inwoners te stimuleren zijn we van plan met 'asbestcoaches' en gebiedsmanagers te werken. Deze kunnen bedrijven en inwoners, ook de minder (financieel) daadkrachtigen de helpende hand bieden, begeleiden en ontzorgen.

Ook van bestaande netwerken en organisaties wil de gemeente gebruik maken. En als dat mogelijk is aan hen om een inspanning vragen.

- Bijlage 1 Asbestbodemsaneringsopgave 2016-2022
- Bijlage 2 Financieel overzicht masterplan asbest 2017-2024

Asbestbodemsaneringsopgave 2016-2022

Onderstaand volgt een samenvatting van de aanpak uit de bestuursovereenkomst gesloten tussen de gemeenten en provincie voor de aanpak van de asbestbodemsaneringsopgaven 2016- 2022

Aanpak op hoofdlijnen

Waarom?

De sanering van de asbestbodemverontreinigingslocaties vormt, specifiek in de gemeente Hof van Twente en omliggende gemeenten (Wierden, Borne, Hellendoorn, Rijssen-Holten, Haaksbergen en Twenterand) een ernstig en langlopend vraagstuk. De uitvoering van de sanering van asbestwegen en asbestbodemverontreinigingslocaties is gestart rond 2001. Inmiddels zijn er al veel asbestwegen en locaties gesaneerd of worden nu gesaneerd, maar voor de periode 2016-2022 (en daarna) resteert er nog een omvangrijke asbestbodemsaneringsopgave. Vanuit het Rijk is voor deze periode een financiële bijdrage van € 38 miljoen toegezegd. De aanpak richt zich op de historische asbestbodemverontreinigingen, gerelateerd aan de afvalstromen vanuit de Eternitfabriek te Goor.

Doelstelling

Doelstelling is om in de programmaperiode 2016-2022 vanuit een integrale aanpak asbestbodemverontreinigingslocaties te saneren, gericht op een verbetering van de leefomgevingskwaliteit van Overijssel. Kernbegrippen voor de aanpak zijn dus: integraal en omgevingsgericht.

De focus in deze programmaperiode ligt enerzijds op het identificeren en saneren van risicovolle locaties, waar de combinatie van asbestbodemverontreiniging en functie leidt tot onaanvaardbare humane risico's. In overleg met de GGD zijn de meest risicovolle functies in risico-categorieën ingedeeld. De meest risicovolle categorie (categorie 1) wordt gevormd door locaties waar mensen en kinderen in contact kunnen komen met de asbestbodemverontreiniging, zoals speelplaatsen en tuinen. De tweede categorie wordt gevormd door de locaties waar mensen beroepsmatig contacten kunnen hebben met asbestbodemverontreiniging. De overige locaties vallen binnen de categorieën 3 en 4.

Anderzijds willen we locaties saneren waar sprake is van ruimtelijke of maatschappelijke dynamiek en waar de asbestbodemsanering kan worden gecombineerd met asbestdakenverwijdering, ruimtelijke opgaven of andere maatschappelijke thema's (verduurzaming, energietransitie). Dit zijn de zogenaamde koppellocaties.

Wat gaan we doen?

Om de voorliggende opgave verder te brengen zijn we aan de slag in drie sporen (zie ook navolgend schema).

Spoor I: Projectplan en samenwerkingsovereenkomst

Binnen het Projectplan wordt het kader, waarbinnen de asbestbodemsaneringsopgave 2016-2022 wordt vormgegeven, beschreven. Voorstel is om dit spoor af te ronden met een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst tussen de provincie en gemeenten.

Spoor II: Beeld asbestbodemsaneringsopgave

Het is noodzakelijk om beter in beeld te krijgen waar nog asbest in de bodem zit en waar dit moet worden gesaneerd om:

1. de noodzaak tot en de wijze waarop de prioritering van aanpak van de asbestbodemverontreinigingslocaties wordt ingevuld;
2. de voortgang van de asbestbodemsaneringsoperatie te kunnen monitoren;
3. een aanvraag voor aanvullende financiële middelen vanuit het Rijk voor de programmaperiode na 2022 te onderbouwen. Voor deze periode is reeds een verzoek voor een Rijksbijdrage van € 27 mln ingediend.

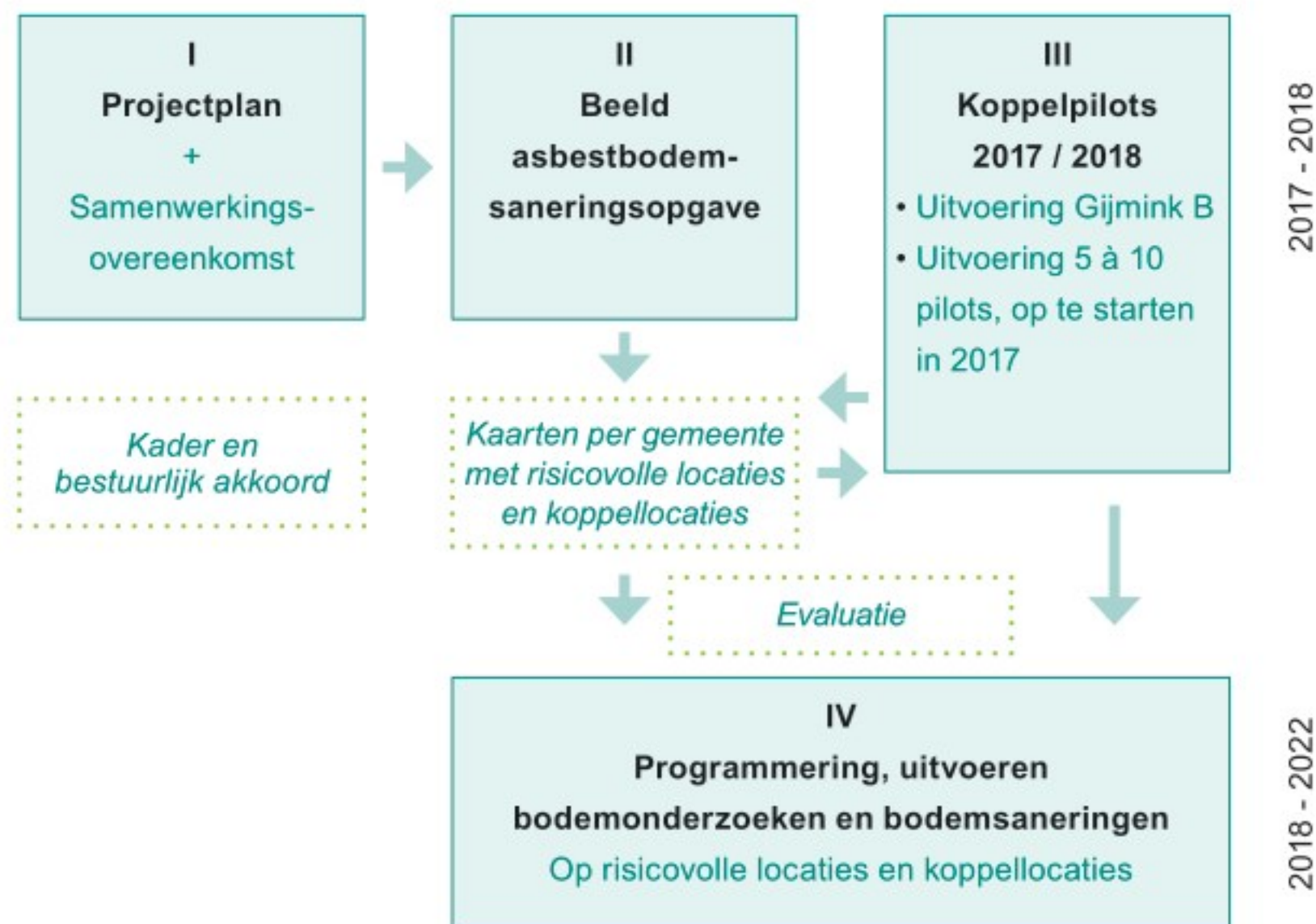
Binnen spoor II wordt gewerkt aan het maken van een beeld van de asbestbodemverontreinigingen (ingedeeld in: gesaneerd, bekende (rest)verontreinigingen, asbestverdachte locaties), asbestpulp en kaarten met daarop de gevoelige functies (categorie 1 en 2) en de ruimtelijke dynamiek. Een analyse van deze informatie resulteert in kaarten per gemeente met risicovolle locaties en koppellocaties. Opgemerkt wordt dat het onderscheid tussen risicovolle locaties en koppellocaties niet strikt is. Op risicovolle locaties wordt ook gezocht naar mogelijkheden voor koppeling met andere vraagstukken en koppellocaties komen alleen in aanmerking voor een financiële bijdrage wanneer er daadwerkelijk sprake is van een asbestbodemverontreiniging die leidt tot risico's in relatie tot de ontwikkeling van de locatie. Prioriteit hebben die situaties waar locaties vanuit beide benaderingen, risicovol vanuit functie en koppelmogelijkheden, samenvallen. Op basis van de resultaten van spoor II zal prioritering en programmering plaatsvinden voor de risicovolle locaties.

Spoor III: Koppelpilots en koppellocaties

De aanpak om bij asbestbodemsaneringen meer aan te sluiten op ruimtelijke opgaven of andere maatschappelijke thema's is deels nieuw. Om te experimenteren met de vernieuwde, integrale aanpak van asbestbodemverontreinigingen én eerste resultaten in de praktijk te realiseren wordt op korte termijn al gestart met de uitvoering van koppelpilots. De eerste koppelpilot is gestart in juli 2016 en betreft de koppeling van asbestbodemsanering met asbestdakenverwijdering in de wijk Gijmink B te Goor. In de periode december 2016 – juni 2017 willen we graag nog 5 à 10 koppelpilots opstarten, bij voorkeur minimaal 1 pilot per gemeente.

Per koppelpilot wordt een leerdoelstelling geformuleerd. De opgedane leerervaringen zullen tussentijds worden geëvalueerd. Welke aanpak en welke verbindingen leveren meerwaarde op en welke lessen kunnen hieruit worden geleerd? Met deze input zal de aanpak van de koppellocaties worden bijgestuurd. Daarom wordt ook gestreefd naar een breed spectrum van pilots, zowel qua koppeling met verschillende opgaven als qua omvang. In dit kader inventariseren provincie en gemeenten op dit moment locaties voor mogelijke koppelpilots.

Nadat de resultaten van spoor II beschikbaar zijn en de totale omvang van de opgave, zowel qua risicovolle locaties als koppellocaties helder is, kan een overzichtslijst met koppellocaties worden opgesteld en kan prioritering en programmering plaatsvinden. Bij de aanpak van de koppellocaties kunnen de bij de uitvoering van de koppelpilots opgedane leerervaringen worden benut.

Met wie?

Om een integrale aanpak te bewerkstelligen en de koppeling te kunnen leggen met andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven willen we de asbestbodemsaneringsopgave nadrukkelijk samen: provincie en gemeenten met maatschappelijke partners, vormgeven.

Resultaten

Resultaat van het gehele traject is dat er in 2022 weer een flinke slag is gemaakt in de aanpak van asbestbodemverontreinigingen in Goor en omgeving, zodanig dat: Er geen ontoelaatbare humane risico's meer zijn op risicolocaties met gevoelige functies, zoals speelplaatsen etc.; De leefomgevingskwaliteit van het gebied verbeterd is, doordat de uitgevoerde asbestbodemsaneringen vanuit een integrale benadering zijn gekoppeld aan maatschappelijke opgaven en ruimtelijke dynamiek.

Producten

- Projectplan met bestuurlijk akkoord in de vorm van een samenwerkingsovereenkomst;
- Beeld asbestbodemsaneringsopgave (gesaneerd, bekende (rest)verontreiniging, verwachte), asbestpulp in combinatie met functiekaart en kaart ruimtelijke dynamiek, resulterend in kaarten met risicovolle locaties en koppelloccaties;
- Risicobeoordeling asbestbodemverontreinigingen en asbestpulp als basis voor prioritering en programmering;
- Uitvoering van koppelpilots (op korte termijn);
- Overzichtsbeelden van risicolocaties en koppelloccaties per gemeente;
- Bodemonderzoeken en uitvoering van saneringen op risicolocaties en koppelloccaties;
- Communicatie over beheermaatregelen voor niet-gesaneerde asbestbodemverontreinigingslocaties.

Planning

- Spoor I: afronding mei/juni 2017;
- Spoor II: afronding eind oktober 2017;
- Spoor III: opstarten koppelpilots korte termijn, voorjaar 2017;
- Uitvoering bodemonderzoeken en uitvoering bodemsaneringen (inclusief koppelprojecten): vanaf 2018 tot einde programmaperiode.

Rol gemeenten

De rol van gemeenten wordt groter dan voorheen bij de aanpak van de asbestbodemverontreinigingen. Voor zowel het bepalen van de risicovolle locaties als de koppelpilots en -locaties is informatie over locaties met gevoelige functies en met ruimtelijke of maatschappelijke dynamiek nodig in combinatie met kennis over de hierbij te betrekken maatschappelijke partners. Deze kennis is primair aanwezig bij de gemeenten.

Daarnaast is bij gemeenten ook informatie beschikbaar van asbestbodemverontreinigingen vanuit bodemonderzoeken die in diverse kaders zijn uitgevoerd. Daarbij komt dat het wettelijk kader gedurende de uitvoeringsperiode mogelijk zal wijzigen. Waar nu nog beschikkingen door de provincie worden genomen op basis van de Wet bodembescherming zullen mogelijk op termijn voor asbestbodemsaneringen meldingen op basis van de Omgevingswet moeten worden gedaan.

Samenvattend betekent dit dat zowel het bepalen van de aanpak als de uitvoering van de asbestbodemsaneringsopgave in nauwe samenwerking tussen provincie en gemeenten wordt gerealiseerd. Om te komen tot een succesvolle aanpak is het noodzakelijk dat betrokken gemeenten hun commitment afgeven en de komende jaren capaciteit van gemeentelijke medewerkers vanuit een brede invalshoek inzetten op deze opgave en een actieve bijdrage leveren. In dit kader vinden er vanaf mei 2016 al maandelijks projectgroepoverleggen plaats met de betrokken gemeenten en de GGD. Deze samenwerking willen we formaliseren via een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst tussen de provincie en de betrokken gemeenten, waarmee gemeenten bestuurlijk de intentie uitspreken om samen deze opgave te realiseren. Voor een later stadium worden per gemeente uitvoeringsovereenkomsten voor concrete locaties voorzien.

Voor welke activiteiten is in 2016/2017 concreet inzet van gemeenten noodzakelijk:

Spoor I: Projectplan en bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst

- Leveren input op Projectplan en samenwerkingsovereenkomst

Spoor II: Beeld asbestbodemsaneringsopgave

- Ter beschikking stellen van bij gemeenten beschikbare data (bodem informatie, ruimtelijke dynamiek);
- Deelname sessie(s) risicovolle functies;
- Deelname sessie(s) ruimtelijke en maatschappelijke dynamiek;
- Identificeren koppellocaties;
- Coördinatie en controle op dit proces en deelname collectieve overleggen;
- Inrichten beheer dynamisch houden ontwikkelde kaarten.

Spoor III: Koppelpilots en koppellocaties

- Aandragen pilot(s)locatie(s) inclusief uitwerking van een projectvoorstel.

De externe kosten (inzet adviesbureaus) worden gefinancierd vanuit het beschikbare budget. Samen met de projectgroep zal een inschatting worden gemaakt van de omvang van de in te zetten interne uren. De inzet van de gemeenten zal worden vergoed vanuit het projectbudget.

Financieel overzicht masterplan asbest 2017-2024

		Omvang
Kernen		Fysiek
Daken 	Asbesthoudende daken in de bebouwde kom	14,6 ha
	Wijkcoach / saneringscoach	
	Asbest van het bedrijfsdak	3,5 ha
	Procesbegeleiding	
	Gemeentelijk vastgoed inventariseren	
Bodem 	Asbestbodemsaneringsopgave (totaal van aanpak) op hoofdlijnen in Hof van Twente	
		Omvang
Landelijk gebied		Fysiek
Daken 	Vrijkomende agrarische bebouwingen (te slopen)	32,0 ha
	Vrijkomende agrarische bebouwingen (nieuwe functie)	3,2 ha
	Asbesthoudende daken plattelandsomgeving (niet vrijkomend)	39,9 ha
	Procesbegeleiding	
Bodem 	Asbestbermen buitengebied	2,3 ha
	Restverontreiniging asbestwegen locaties openbare ruimte onderzoek	464 st.

Financieel totaal in mln				Planning in financiële omvang in mln							
Rijk	Provincie	Gemeente	Inwoners/bedrijven/ stakeholders	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
0,66	0,00	0,66	9,64	0,50	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,71	
0,00	1,18	0,29		0,21	0,21	0,21	0,21				
0,16	0,05	0,00	1,55	1,00							
0,00	0,50	0,50	0,00	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	
0,00	0,00	0,10	0,00	0,05							
Via prov.	35,40	3,80	8,80	3,00	7,50	7,50	7,50	7,50	7,50	7,50	

Financieel totaal in mln				Planning in financiële omvang in mln							
Rijk	Provincie	Gemeente	Inwoners/bedrijven/ stakeholders	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
1,44	0,25	0,85	10,64	1,99	1,99	1,80	1,80	1,80	1,80	2,00	
0,14	0,00	0,07	1,38	0,22	0,22	0,22	0,22	0,22	0,22	0,25	
1,80	0,00	0,90	17,26	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	2,85	
0,00	0,50	0,50	0,00	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	
0,00	1,56	0,39	0,00	0,15	1,00	0,80	0,00	0,00	0,00	0,00	
0,00	0,23	0,23	0,00	0,23	0,23	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

Saneringswerkzaamheden aan de Iependijk in Gooor

Colofon

Hof van Twente: asbestarme gemeente in 2024
Masterplan Asbest: een integrale en proactieve aanpak

Auteur

- Afdeling Leefomgeving, gemeente Hof van Twente

Ontwerp

Leucq! Creative Services • Goor (Hof van Twente)

Communicatie

de Höfte 7, 7471 DK Goor
Postbus 54, 7470 AB Goor
0547 - 85 85 85
info@hofvantwente.nl

